

Betrokkenheid

Aandacht, motivatie, concentratie, doorzetten, wilskracht, competentiebeleving en autonomiebeleving.

Inhoudsopgave

Toelichting bij deze handelingssuggestie	2
<i>Stellingen uit de leerkracht- en leerling vragenlijst</i>	2
Aanpak	3
<i>Leerdoelen</i>	3
<i>Pedagogische interventies</i>	3
<i>Randvoorwaarden</i>	4
<i>Suggesties voor aanpak</i>	4
<i>Verwijzing naar spellen/prentenboeken</i>	8
Achtergrondinformatie	10
Leestips	11
Bronnen	12

Door te klikken op een regel in de inhoudsopgave, ga je direct naar de bijbehorende tekst; Als je in de tekst klikt op een blauw pijltje ga je terug naar de inhoudsopgave.

Toelichting bij deze handelingsuggestie

Onder **betrokkenheid** wordt het volgende verstaan: Betrokkenheid is een houding of toestand die verbondenheid uitdrukt met een activiteit of taak waarmee het kind bezig is.

Onder **autonomie** wordt het volgende verstaan: Autonomie is het ervaren van de mogelijkheid om ervaringen en gedrag zelf te organiseren en om activiteiten uit te voeren in overeenstemming met het eigen zelfbesef.

Stellingen uit de leerkracht- en leerling vragenlijst

Leerkrachtvragenlijst

Betrokkenheid groep 1-4

1. Heeft plezier in wat het doet.
2. Gaat een tijdlang geconcentreerd op in de activiteit.
3. Toont belangstelling voor het activiteitsaanbod.
4. Toont doorzettingsvermogen.

Betrokkenheid groep 5-8

1. Heeft plezier in het schoolwerk (kernvakken).
2. Gaat geconcentreerd op in het werk op school (kernvakken).
3. Toont belangstelling voor kernvakken.
4. Toont doorzettingsvermogen bij de kernvakken.

Leerlingvragenlijst

Betrokkenheid

1. Als mijn juf of meester iets uitlegt, let ik op.
2. Als ik met mijn werk bezig ben, houd ik mijn aandacht erbij.
3. Als ik een opdracht moet doen, werk ik een tijd lang achter elkaar door.
4. Als me iets niet gelijk lukt, blijf ik het proberen.
5. Ik vind dat ik moeilijke dingen goed aanpak.
6. Mij lukt het om moeilijke dingen goed te doen.
7. De dingen die ik doe op school, kan ik ook.
8. Ik vind dat ik goed ben in wat ik doe.

Autonomie

1. Ik mag doen wat ik zelf fijn en interessant vind.
2. Ik mag de dingen doen zoals ik ze wil doen.
3. Ik vind dat ik kan doen wat ik zelf fijn vind.
4. Wat ik graag wil, gebeurt ook.

Aanpak

Leerdoelen

Bedenk vooraf: *Welk doel/welke doelen wil ik bereiken door te handelen?*

Preventief en curatief

Deze handelingssuggestie kun je gebruiken om de behoefte aan autonomie van de leerling te ondersteunen en daarmee de betrokkenheid te verhogen. Hier kun je zowel preventief als curatief mee aan de slag. Ga je preventief aan de slag, kijk dan welk doel voor jouw klas het meest waardevol is. Je kunt ook curatief met de doelen aan de slag als je hebt gemerkt dat de betrokkenheid bij (een deel van) je groep onder druk staat. De aanpak is vooral op de groep gericht, maar je kunt er met aanpassingen ook met individuele leerlingen of groepjes leerlingen mee aan de slag.

Betrokkenheid – autonomie	
Alle leeftijden:	<ul style="list-style-type: none">✓ Ik ervaar de ruimte om initiatief te nemen✓ Ik ervaar de ruimte om eigen interesses en inbreng kenbaar te maken
Vanaf onderbouw basisschool:	<ul style="list-style-type: none">✓ Ik ervaar de ruimte om keuzes te maken met betrekking tot de manier waarop de taak uitgevoerd wordt✓ Ik ervaar de ruimte om keuzes te maken met betrekking tot de inhoud van de taak
Vanaf middenbouw basisschool:	<ul style="list-style-type: none">✓ Ik voel me verantwoordelijk voor mijn leerproces✓ Ik ben intrinsiek/autonoom gemotiveerd

Door te klikken op een doel, ga je direct naar de aanpak die daarbij aansluit.

Aanpak

Denk eerst na over de volgende punten en baseer je aanpak op de antwoorden.

- Zie je het gedrag al wel in uitnodigende situaties? Oefen dan in niet-uitnodigende situaties. Zie je het gedrag nog vrijwel niet? Oefen dan in eerste instantie zoveel mogelijk in uitnodigende situaties.
- Denk bij je aanpak ook na over verschillen tussen jongens en meisjes. Jongens zijn meer lichamelijk ingesteld en meisjes meer verbaal. Jongens uiten hun emoties meer fysiek (duwen, stoeien). Ze hebben letterlijk en figuurlijk behoefte aan ruimte.

Pedagogische interventies

Bedenk bij bovenstaande doelen: *Wat vraagt dit van mij als leerkracht?*

Er zijn vijf pedagogische vaardigheden die je als leerkracht kunt inzetten om problemen te voorkomen en aan te pakken. Dit zijn:

- Leiding geven en grenzen stellen
- Monitoring: balanceren tussen ruimte nemen en ruimte geven
- Positieve betrokkenheid tonen
- Positieve bekrachtiging geven
- **Leren problemen oplossen**

Het is van belang om leerlingen te leren zelf hun problemen op te lossen. Als je dit niet stimuleert bestaat de kans dat leerlingen zich afwachtend opstellen en geen initiatief meer willen of durven nemen, alles wordt immers voor hen opgelost door de meester of juf. Als leerlingen bijvoorbeeld vastlopen met een rekensom, geef hen dan niet direct de oplossing, maar probeer tips te geven of te vertellen welke stappen ze moeten ondernemen om het goede eindresultaat te bereiken. Als leerlingen niet gestimuleerd worden eigen problemen op te lossen, wordt er tekort gedaan aan hun behoefte aan autonomie. Om deze behoefte te ondersteunen stimuleer je **eigen initiatief** van leerlingen en leer je hen zich **verantwoordelijk** te voelen voor hun eigen leerproces. Een onderdeel van het leren oplossen van problemen is

daarom ook dat je leerlingen ruimte geeft om hen verantwoordelijkheid te laten dragen. Kinderen die nooit verantwoordelijkheid krijgen, voelen zich ook niet verantwoordelijk en daarmee ook niet ondersteund in hun behoefte aan autonomie. Het verlenen van autonomie aan leerlingen kan in de organisatie zitten, maar ook in de omgang met leerlingen. Als er een conflict plaatsvindt tussen leerlingen, grijp dan op een autonomie-ondersteunende manier in. Geef leerlingen de gelegenheid het conflict te beschrijven en hun gevoel te verwoorden en help hen zoeken naar oplossingen waarbij er geen 'verliezers' zijn. Luister naar de leerlingen, erken hun gevoelens, maar geef zelf geen oplossing. Door het gevoel van de leerling samen te vatten en vragen te stellen komen kinderen vaak zelf met een oplossing.

Randvoorwaarden

Bedenk: *Welke zaken moeten op orde zijn, voordat ik aan een doel kan werken?*

- Zorg dat het klassenmanagement op orde is: kies een klasindeling die past bij de werkvormen die je toepast en die aansluit bij de vaardigheden van de leerlingen. Zorg voor duidelijke regels en hanteer ze consequent. Zorg voor activiteiten die uitdagen/in de zone van naaste ontwikkeling zitten en tegelijk ook haalbaar zijn.
- Bij de keuze voor een handelingssuggestie kies je voor 1 van de psychologische basisbehoeften, autonomie, competentie, relatie met de leerkracht of relatie met andere kinderen. Het is echter belangrijk dat de overige basisbehoeften niet vergeten worden! Als één van de drie behoeften een tijd niet wordt vervuld is het gevolg waarschijnlijk dat de andere twee behoeften ook onvervuld raken, waarvan een verminderd welbevinden het gevolg is.

Suggesties voor aanpak

Bedenk bij het kiezen van een suggestie: *Welke aanpak past bij het doel dat ik gekozen heb?*

De aanpak kan niet uitsluitend voor betrokkenheid worden gebruikt, maar ook voor welbevinden worden ingezet. **Doel: Ik ervaar de ruimte om initiatief te nemen (alle leeftijden) – Werken in teams**

Wanneer er een keuze voor een team gemaakt moet worden, worden de leerlingen uitgenodigd om initiatief te nemen.

Wijs twee of meer teamcaptains aan. Laat niet de teamcaptains, maar de andere leerlingen één voor één kiezen bij wie ze in het team willen. Wanneer de leerling gekozen heeft, stapt hij op de teamcaptain af en vraagt of hij bij hem in het team mag.

Doordat de leerlingen zelf kiezen bij wie ze in het team gaan, worden ze uitgenodigd om autonomie te laten zien.

Tip

- Spreek van tevoren af dat de teamcaptain altijd 'ja' moet zeggen wanneer een andere leerling vraagt of hij bij hem in het team mag.

Doel: Ik ervaar de ruimte om initiatief te nemen (alle leeftijden) – Exploratie van eigen interesses

Het bieden van ruimte aan leerlingen om zich in een eigen onderwerp te verdiepen biedt vele mogelijkheden om initiatief te nemen.

Geef leerlingen eens de gelegenheid om naar aanleiding van een les een vraag te formuleren waar ze meer over willen weten. Op deze vraag kunnen ze dan een antwoord zoeken, in boeken, op internet of bijvoorbeeld door middel van een interview. Hiermee stimuleer je initiatieven van leerlingen. En doordat ze aan de slag gaan met een eigen gekozen onderwerp, zullen ze meer betrokken raken.

Tip

- Je kunt de leerlingen ook in groepjes laten werken.
- Na de zoektocht kun je leerlingen hun vondsten laten presenteren.
- Bied structuur in deze opdracht door een stappenplan te geven van welke stappen er genomen moeten worden: het formuleren van een vraag, het bedenken van de

informatiebronnen, het nadenken over de vorm en lengte van het antwoord, de manier van presentatie, het uitvoeren van het onderzoek, het formuleren van een antwoord, vormgeving van presentatie/werkstuk/o.i.d.

Doel: Ik ervaar de ruimte om eigen interesses en inbreng kenbaar te maken (alle leeftijden) – Belangstellingscirkel

Om de keuzes die je als leerkracht geeft aan te laten sluiten bij behoeften en interesses van leerlingen kun je gebruik maken van een [belangstellingscirkel](#).

Laat de leerlingen een lijst maken met onderwerpen of gebieden die ze interessant vinden, en deze rangschikken op wat ze het meest interessant vinden.

Deel aan iedere leerling een vel papier uit met daarop een cirkel. Het middelpunt van de cirkel is duidelijk aangegeven. In de cirkel worden de interesses van de leerling getekend (door het maken van segmenten, delen/partjes). De grootte van ieder deel geeft aan hoe interessant leerlingen iets vinden. Jongere kinderen kun je laten tekenen of plaatjes laten uitknippen die ze in de cirkel plakken.

Laat kinderen eventueel in groepjes uitwisselen en hun keuzes motiveren, om vervolgens een groepscirkel te maken. De groepscirkels kunnen in de klas besproken worden waardoor er een cirkel van de klas ontstaat.

Tip

- Voor de bovenbouw: Verbind deze opdracht aan de rekenles over breuken en procenten. Laat kinderen eerst bepalen hoeveelste deel van de cirkel met een bepaalde interesse wordt gevuld / hoeveel procent dat is.
- Voor de onderbouw: Koppel het maken van een belangstellingscirkel aan een rekenactiviteit, waarin wordt geoefend met de begrippen meest/minst, meer/minder.
- Leg de belangstellingscirkels verspreid door de klas, laat de kinderen er in groepjes langs lopen en met elkaar bedenken wie de belangstellingscirkel gemaakt heeft. Wie leert er nieuwe dingen over zijn klasgenoten?

Doel: Ik ervaar de ruimte om eigen interesses en inbreng kenbaar te maken (alle leeftijden) – Kiezen uit activiteiten

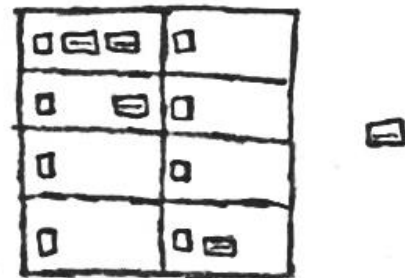
Kinderen de ruimte geven om eigen interesses kenbaar te maken, door te kiezen uit één van de aangeboden activiteiten, stimuleert de autonomie-beleving.

Kies als leerkracht 4 activiteiten bij 1 leerdoel, en laat de leerlingen kiezen wat ze willen doen door het kaartje met hun naam op te hangen bij de activiteit waar ze op dat moment mee aan de slag willen gaan. Je laat de kinderen zo een stukje autonomie voelen.

Neem na de activiteit een gezamenlijk momentje om enkele kinderen te laten vertellen wat ze gedaan hebben. Dit werkt motiverend en verbreedend voor de andere kinderen.

Tip:

- In de bovenbouw is dit ook goed toepasbaar. Bedenk meerdere manieren om de stof te verwerken en laat kinderen zich op één van de manieren inschrijven. Zorg dat de activiteiten verschillende niveaus uit de [taxonomie van Bloom](#) beslaan.

Doel: Ik ervaar de ruimte om eigen interesses en inbreng kenbaar te maken (alle leeftijden) – Denk-Twee-Doe Mee vanaf middenbouw

Denk-Twee-Doe Mee is een werkvorm die ingezet kan worden om de eigen inbreng van leerlingen te stimuleren.

Geef leerlingen eerst zelf denktijd, laat ze vervolgens hun ideeën met een klasgenoot uitwisselen en het tot slot klassikaal delen. Dit geeft de leerlingen meer tijd en bovendien worden ze meer geactiveerd dan wanneer de leerkracht een vraag stelt en er slechts één leerling een antwoord mag geven. Doordat ze het in tweetallen uitgewisseld hebben, zal het minder eng zijn om in de groep een reactie te geven.

De vragen kunnen over zeer uiteenlopende onderwerpen gaan, is in elke fase van de les toepasbaar en met deze werkvorm valt veel te variëren. Denk-Twee-Doe Mee zorgt ervoor dat iedere leerling een eigen inbreng heeft, wat zorgt voor een hogere betrokkenheid.

Doel: Ik ervaar de ruimte om keuzes te maken met betrekking tot de manier waarop de taak uitgevoerd wordt (vanaf onderbouw) – Keuzes

Door de leerlingen keuzes te bieden over de manier waarop de taak uitgevoerd wordt, ervaren ze meer autonomie, wat de betrokkenheid op de taak verhoogt.

Het bieden van keuzes kan leerlingen helpen de activiteiten in de klas belangrijk te vinden en het gevoel van autonomie verhogen. Hieronder een aantal ideeën:

- *Keuze van de vorm van verslaglegging:* Je kunt leerlingen op verschillende manieren een opdracht laten presenteren. Mogelijkheden zijn het schrijven van een verslag, presentatie, toneelstuk, debat, een videoverslag, demonstratie of naspelen. Geef bijvoorbeeld de keus om leerlingen een PowerPoint te laten maken of een stuk tekst in Word te schrijven. Andere keuzes waar de je leerlingen uit zou kunnen laten kiezen zijn een gedicht, tekening, verhaal, etc.

De keuze voor de vorm van verslaglegging is een *optiekeuze*. Het gaat dan om een beperkt aantal keuzes die iemand anders aandraagt. Bij actiekeuzes gaat het om activiteiten waarvan leerlingen ook kunnen kiezen om deze niet te doen, bijvoorbeeld het maken van een oefentoets om te checken of ze al voldoende kennis hebben voor de toets. Actiekeuzes lijken effectiever te zijn voor het bevorderen van autonomie (Ros et al., 2014). Optiekeuzes zijn in het onderwijs wel makkelijker toe te passen dan actiekeuzes.

Andere ideeën voor het aanbieden van keuzes

- ✓ Handvaardigheid: Geef bij handvaardigheid vrijheid aan leerlingen in welke materialen ze mogen gebruiken en hoe ze deze gebruiken. Maak zelf geen voorbeeld wat leerlingen precies na moeten maken, maar gebruik verschillende foto's van kunstwerken ter inspiratie.
- ✓ Gymles: Inventariseer welke sporten er in de klas beoefend worden en kijk of je daar ook iets mee in de gymles kan doen. Verdeel de klas in vakken en laat in één vak kinderen elkaar lesgeven.

Wanneer een leerling de werkwijze mag kiezen die hij/zij fijn vindt, leidt dit tot verhoging van het gevoel van autonomie, wat de betrokkenheid op de taak zal verhogen.

Doel: Ik ervaar de ruimte om keuzes te maken met betrekking tot de inhoud van de taak (vanaf onderbouw) – Uitdagende leeractiviteiten

Om te bevorderen dat leerlingen ervaren dat de activiteiten in de klas zin hebben en ze het belangrijk vinden is het van belang dat er voldoende uitdaging in taken zit. Dit heeft ook een positief effect op de betrokkenheid.

De taxonomie van Bloom kun je gebruiken bij het voorbereiden van rijke en uitdagende leeractiviteiten, deze leeractiviteiten doen een beroep op verschillende denkvaardigheden. Tegelijkertijd kun je dit ook combineren met het aanbieden van keuzes.

- Analyseren, niveau 4 Bloom: Vergelijkingsactiviteit.

Een opdracht die je kunt geven om hogere orde denkvaardigheden te stimuleren is het vergelijken en zoeken naar verschillen tussen bijvoorbeeld twee personen of dieren.

Het werken met vergelijkingen kan in verschillende taken worden geïntegreerd en heeft een positief effect als leerlingen de nieuwe leerstof kunnen verbinden aan iets waar ze interesse voor hebben. Bied structuur door aan te geven welke kenmerken vergeleken moeten worden en wat is geleerd door het maken van de vergelijking.

- Voorbeeld: Het gaat in de natuurles over reptielen. Leerlingen kunnen de kenmerken van een reptiel (snelheid, manier van voortplanten, leefgebied) vergelijken met die van een dier dat ze zelf leuk vinden.
- Creëren, niveau 6 Bloom: Het ontwerpen van een spel of het ontwerpen en bouwen van een dierentuin:
<http://www.slo.nl/primair/themas/wt/OntwerpEnBouwJeEigenDierentuin/>

Voor meer informatie over de taxonomie van Bloom:

- Uitleg, leerdoelen voor de leerling, vragen die je kunt stellen en opdrachten die je kunt geven bij elke denkvaardigheid:

<https://talentstimuleren.nl/thema/stimulerend-signaleren/rijke-leeractiviteiten/bloom>

- In de volgende Integratie Matrix staan opdrachten die je kunt geven per denkvaardigheid (Bloom), gecombineerd met de Meervoudige Intelligenties (Gardner): <http://talentstimuleren.nl/?file=1005&m=1386518543&action=file.download>

Binnen de module leerlijnen in ParnasSys is een leerlijnenpakket beschikbaar ('kader voor ontwikkeling' van de SLO), waar door Driestar onderwijsadvies per doel/denkvaardigheid per bouw tientallen lessuggesties worden gegeven. Voor meer informatie hierover zie: [https://www.driestar-educatief.nl/advies-en-begeleiding/primair-onderwijs/parnasys/leerlijnen/leerlijn-\(hoog\)begaafdheid](https://www.driestar-educatief.nl/advies-en-begeleiding/primair-onderwijs/parnasys/leerlijnen/leerlijn-(hoog)begaafdheid)

Doel: Ik ervaar de ruimte om keuzes te maken met betrekking tot de inhoud van de taak (vanaf onderbouw) – Persoonlijke projecten bovenbouw

Persoonlijke projecten zorgen ervoor dat leerlingen belangrijk vinden wat ze doen, wat een positief effect heeft op de betrokkenheid. Ook ervaren ze autonomie, doordat ze zelf voor het project gekozen hebben.

Het is belangrijk dat leerlingen de lesstof en activiteiten verbinden aan hun persoonlijke ambities. Dit kun je doen door middel van een persoonlijk project, waarin leerlingen aan een eigen doel werken. Dit kunnen persoonlijke doelen zijn, doelen die te maken hebben met burgerschapsvorming of doelen met betrekking tot de sociaal-emotionele ontwikkeling (voor ideeën zie Tabel 1). Leerlingen kiezen een doel voor een persoonlijk project en werken daar een van tevoren gekozen periode aan.

Tip

- Om klein te beginnen, kun je leerlingen eigen leerdoelen laten stellen, waar ze bijvoorbeeld gedurende een dag/week aan willen werken. Laat ze dit doel noteren in een eigen logboekje en laat ze daarin ook bijhouden hoe het werken aan dit leerdoel gegaan is. Geef de leerlingen aan het eind van de les/dag 5 of 10 minuten de tijd om hierover na te denken en dit op te schrijven. Laat ze dan ook formuleren wat ze de volgende keer hetzelfde/anders willen doen om zo nog dichter bij hun doel te komen.
- Geef de leerlingen een lijstje met doelen om uit te kiezen. Wanneer leerlingen zelf een idee hebben voor een ander doel is dat in overleg met jou ook mogelijk. Let er wel op dat het doel goed geformuleerd is, zodat duidelijk is waar het kind naartoe werkt en dat het ook een haalbaar doel is. Zorg voor doelen die in de zone van naaste ontwikkeling liggen, zodat de kinderen het goed kunnen behalen. Zo doen ze succeservaringen op en zijn ze gemotiveerder om nieuwe doelen te stellen.

Tabel 1. Voorbeelden van doelen

Persoonlijk
*Ik kan een eigen boek schrijven
*Ik kan een goede presentatie geven
Burgerschapsvorming
*Ik zet me in voor kinderen die niet naar school kunnen, omdat... er oorlog / armoede is
Sociaal-emotioneel
*Ik blijf rustig en vraag om hulp als er iets niet lukt (Impulsbeheersing)

Doel: Ik voel me verantwoordelijk voor mijn leerproces (vanaf middenbouw) – Leerdoel in logboekje

Wanneer je leerlingen verantwoordelijkheid wilt laten voelen over hun eigen leerproces, kun je ze zelf een leerdoel laten bedenken waar ze aan willen werken en ze hun voortgang bij laten houden in een eigen logboekje.

Help de leerlingen met het bedenken van een eigen leerdoel, door ze na te laten denken over hun sterke en zwakke kanten. Laat ze een leerdoel kiezen bij een gebied waar nog winst te behalen valt. Wanneer het niet lukt om zelfstandig een leerdoel te bedenken, kun je als leerkracht enkele voorbeelden geven. Laat de leerlingen dit doel noteren in hun logboek (bijvoorbeeld een blad met een bepaald format of een klein schrift). Zorg dat ze ook concreet beschrijven wanneer dit doel behaald is, wat het resultaat is. Als leerkracht bepaal je hoe lang de leerlingen aan dit doel werken, bijvoorbeeld een dag of een week. In hun logboek kunnen de leerlingen bijhouden hoe het werken aan het leerdoel gegaan is. Geef de leerlingen hier aan het eind van de les/dag 5 of 10 minuten de tijd voor om hierover na te denken en dit op te schrijven. Laat ze dan ook formuleren wat ze de volgende keer hetzelfde/anders willen doen om zo nog dichterbij hun doel te komen.

Doel: Ik ben intrinsiek/autonoom gemotiveerd (vanaf middenbouw) – Keuze voor volgorde

Om leerlingen meer intrinsiek/autonoom te motiveren, kun je ze laten kiezen met welk vak te willen beginnen.

Geef eerst een korte uitleg, of zorg dat het activiteiten zijn die kinderen zelfstandig kunnen uitvoeren, en laat de kinderen daarna zelf de volgorde kiezen waarin ze eraan gaan werken. Wanneer ze werken met een weektaak is dit gemakkelijk te implementeren, omdat ze daar vaak toch al redelijk zelfstandig aan werken. Door de leerlingen de vrijheid te geven om eerst te doen wat ze echt leuk vinden (of juist moeilijk vinden) raken ze meer betrokken op de activiteit.

Verwijzing naar spellen/prentenboeken

Bedenk: Hoe kan ik materialen inzetten om te werken aan de leerdoelen?

Story cubes (verteldobbelstenen) – vanaf 4 jaar

Gooi de 9 verhaaldobbelstenen en maak alleen of samen een verhaal met de afbeeldingen op de dobbelstenen. De dobbelstenen geven je ontelbare combinaties om verhalen te creëren.

Doordat leerlingen de plaatjes zelf mogen interpreteren, is er **voldoende ruimte voor eigen inbreng**. Daarnaast kunnen ze zelf kiezen hoe het verhaal gaat lopen, wat zorgt voor **intrinsieke motivatie** en een **hoge betrokkenheid**.

<https://www.earthgames.nl/rory-s-story-cubes-original.html>

Kikker be cool – vanaf 7 jaar

Een spannend bordspel waar je met elkaar over 4 vaardigheden discussieert: sociale vaardigheden, goede manieren, opkomen voor jezelf en omgaan met pesten en plagen.

Bij dit spel ervaren de leerlingen de **ruimte om initiatief te nemen**. Ook wordt er volop geoefend met het **geven van je mening** over verschillende sociale situaties. Het discussiëren zorgt voor een **hoge betrokkenheid**.

<https://decoolekikker.nl/bordspel-kikkerbecool.html>

Max en de toverstenen – 4 t/m 6 jaar

Op een dag vindt Max een prachtige flonkerende steen, die licht en warmte geeft. Hoe deze vondst het leven de rotsmuizen op het eiland verandert, kan de lezer in het tweede deel van het boek zelf bepalen. Want daar ontwikkelt het verhaal zich in twee verschillende richtingen: een goede en een slechte.

Doordat de leerlingen **zelf mogen kiezen** of ze het verhaal een goede of slechte afloop willen laten hebben, ervaren ze **autonomie**. Deze **keuze** zorgt voor een **hogere betrokkenheid**.

<https://www.bol.com/nl/p/max-max-en-de-toverstenen/666806221/>

Draakje vurig – 3 t/m 7 jaar

Het enthousiaste Draakje Vurig heeft een super-idee. Hij weet precies wat hij wil; varen naar het eiland in het meer! Als het plannetje na al zijn inspanningen toch dreigt te mislukken, wordt meteen duidelijk waarom hij Draakje Vurig heet... Een prentenboek dat herkenbaar is voor alle enthousiaste, wilskrachtige en toch zo gevoelige heethoofdjes.

Dit boek geeft een voorbeeld van iemand die zich **autonoom** voelt. Hij weet wat hij wil, waar hij naar toe wil en hoe hij dat moet bereiken. Er is sprake van **intrinsicke motivatie**, wat leidt tot een **hoge betrokkenheid**. Voor leerlingen kan dit een voorbeeld zijn, hoewel dit voorbeeld ook laat zien dat er ook negatieve kanten aan zitten.

<https://www.scrivomedia.nl/Draakje-Vurig>

Achtergrondinformatie

Betrokkenheid-autonomie

In het onderwijsleerproces is betrokkenheid een voorwaarde voor een kind om zich te kunnen ontwikkelen. Als je naar betrokkenheid kijkt bij je leerlingen, probeer je na te gaan wat zich in kinderen afspeelt tijdens de lessen en activiteiten. Dit geeft je als leerkracht direct informatie over de gevolgen van je aanpak. Om betrokken te kunnen zijn, is het van belang dat de basisbehoeften autonomie, competentie en relatie worden vervuld. Uit onderzoek blijkt dat het ervaren van autonomie een positief effect heeft op de interesse, betrokkenheid, prestatie en het plezier van de leerling. Over het begrip autonomie bestaat in het onderwijs weleens verwarring. Belangrijk is dat het bevorderen van de autonomie niet hetzelfde betekent als onafhankelijkheid, individualisme, egoïsme of het niet ervaren van externe invloeden.

Je kunt de autonomie van leerlingen ondersteunen door het perspectief van leerlingen in te nemen en rekening te houden met de behoeften en interesses van leerlingen. Het betekent dus niet dat je als leerkracht leerlingen alles zelf laat bepalen, dat zou leiden tot chaos en wanorde. Dit staat vervolgens het vervullen van de andere basisbehoeften in de weg. Daarom geef je als leerkracht ruimte aan de interesses en eigen inbreng van kinderen, maar maak je daarnaast ook duidelijk wat je verwacht van de leerlingen en bied je een kader waarbinnen keuzes gemaakt kunnen worden. Om autonoom te handelen hebben leerlingen dus juist de leerkracht nodig! Individuele vrijheid is belangrijk en wordt gestimuleerd, maar autonomie gaat altijd samen met gerichtheid op elkaar. De onderlinge relaties blijven belangrijk.

Soms wil je als leerkracht dat leerlingen een taak op een bepaalde manier uitvoeren. Het is dan goed om uit te leggen waarom je wilt dat ze het op die manier doen, zodat de leerling begrijpt dat je hem niet dwars wilt zitten, maar dat het juist goed voor hem is. Dit zorgt ervoor dat de leerling de taak als zijn eigen werk blijft zien. Een voorbeeld hiervan is: Vertel een kleuter uit groep 2 dat hij moet oefenen met scheuren van dunne reepjes papier, zodat hij straks in groep 3 beter kan leren schrijven.

Leestips

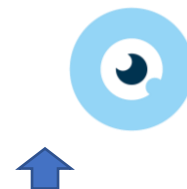
Er is nog veel meer te lezen over dit onderwerp. Bedenk: *Waar wil je meer over te weten komen?*

Betrokkenheid! De sleutel tot beter leren [The highly engaged classroom] – Robert Marzano, Debra Pickering (2016).

Betrokkenheid van leerlingen ontstaat niet zomaar. Dit boek beschrijft veel tips hoe je ervoor kunt zorgen dat leerlingen betrokken raken en blijven. Handreikingen voor leerkrachten, gebaseerd op wetenschappelijke inzichten. Wil je als leerkracht weten wat je allemaal kunt inzetten om je leerlingen meer betrokken te krijgen bij je lessen? En ben je daarnaast geïnteresseerd in de theorieën hierachter? Dan is dit boek echt een aanrader voor jou!

Dit boek past bij deze handelingssuggestie over betrokkenheid en autonomie. De tips die in dit boek gegeven worden (en de bijbehorende theorie) hangen vaak samen met het verhogen van de autonomie van leerlingen. Een voorbeeld hiervan is dat gewerkt wordt aan het gevoel van leerlingen dat ze zelf verantwoordelijk zijn voor hun leerproces. Ook het aanbieden van keuzes leidt tot meer gevoel van autonomie en tot meer betrokkenheid van leerlingen.

Bronnen

Toelichting bronvermelding: Voor de leesbaarheid van de handelingssuggesties is ervoor gekozen om in de suggesties zelf geen verwijzingen naar bronnen op te nemen, maar deze aan het einde van het document te plaatsen. Soms is het echter interessant om te weten waar een praktische tip vandaan komt of staan er bij de tip nog meer interessante bronnen. In dat geval is er een klein cijfertje in de tekst geplaatst zodat opgezocht kan worden waar het vandaan gehaald is.

² Laevers, F., Jackers, I., Menu, E., & Moons, J. (2014). *Ervaringsgericht werken met kleuters in het basisonderwijs*. Averbode, België: CEGO.

Broer, N.A., Haverhals, B., & Bruin, H. L. de (2012). *Verantwoording pedagogisch expertsysteem Zien! Voor het primair onderwijs!* Gouda: Driestar educatief.

Hoogeveen, P. & Winkels, J. (2006). *Het didactische werkvormenboek: Variatie en differentiatie in de praktijk*. Assen: Van Gorcum.

Laevers, F. [Onderwijs Maak Je Samen]. (2014, 11 juli). *Ferre Laevers benoemt de zeven betrokkenheidsverhogende factoren* [YouTube]. Geraadpleegd van <https://www.youtube.com/watch?v=dOgxU170YGI>

Marzano, R. J., Heflebower, T., & Kagan, S. (2014). *Betrokken en gemotiveerde leerlingen*. Rotterdam: Bazalt. Geraadpleegd van <https://onderwijsdatabank.nl/86764/betrokken-en-gemotiveerde-leerlingen/>

Marzano, R. J., & Pickering, D. J. (2016). *Betrokkenheid! De sleutel tot beter leren* [The highly engaged classroom] (F. Collignon', Vert.). Rotterdam, Nederland: Bazalt.

Illustraties zijn gemaakt door Lizanne Both en met haar toestemming opgenomen.

